

6. Мироненко В.П. Відповідальність батьків за шкоду, заподіяну їхніми дітьми / В.П. Мироненко // Науковий вісник НАВСУ. – 1998. – № 4. – С. 23. 7. Ромовська З.В. Захист в радянському сімейному праві / Ромовська З.В. – Львів: Вища школа. – 1985. – С. 44. 8. Ромовська З.В. Санкції в радянському сімейному праві / З.В. Ромовська // Проблеми соціалістичної законності. – Х., 1976. – С. 43. 9. Алексеев С.С. Цит. работа. – С.184-189. 10. Ворожейкин Е.М. Семейные правоотношения в СССР / Ворожейкин Е.М. – М.: Юрид.лит., 1972. – С. 304-309. 11. Малеш Н.С. Цит. работа. – С. 35. 12. Ромовська З.В. Санкції в радянському сімейному праві // Проблеми соціалістичної законності. – С. 3-4. 13. Там само. – С.115. 14. Казанцева А.Е. Обязанности и права родителей (заменяющих их лиц) по воспитанию детей и ответственность за их нарушение / Казанцева А.Е. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1987. – С. 45. 15. Матвеев Г.К. Основания гражданско-правовой ответственности / Матвеев Г.К. – М.: Юрид. лит., 1970. – С. 38. 16. Ворожейкин Е.М. Цит. работа. – С. 280.

УДК 349.3

І. Л. БОМБЕРГЕР

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПО ІНВАЛІДНОСТІ

Досліджуються особливості правового регулювання спеціального пенсійного забезпечення по інвалідності. Доведено, що у сфері спеціального пенсійного забезпечення існує надмірна і необґрунтована диференціація у правовому регулюванні пенсій по інвалідності. Пропонується законодавчо закріпити право осіб на спеціальне пенсійне забезпечення по інвалідності лише у зв'язку з нечасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Ключові слова: *правове регулювання, спеціальне пенсійне забезпечення, інвалідність, причина інвалідності.*

Бомбергер І.Л. Особенности правового регулирования специального пенсионного обеспечения по инвалидности

Исследуются особенности правового регулирования специального пенсионного обеспечения по инвалидности. Доказано, что в сфере специального пенсионного обеспечения существует чрезмерная и необоснованная дифференциация в правовом регулировании пенсий по инвалидности. Предлагается законодательно закрепить право лиц на специальное пенсионное обеспечение по инвалидности только в связи с несчастным случаем на производстве и профессиональным заболеванием.

Ключевые слова: *правовое регулирование, специальное пенсионное обеспечение, инвалидность, причина инвалидности.*

Bomberger Inna. The peculiarities of legal regulation of special pension security in case of disability

The article is devoted to the investigation of the disability as the basis of the peculiarities of special disability pension's security. The author argues that there is excessive and unjustified differentiation in the legal regulation of disability pensions in the sphere of special pension security. The author offers to fix legislatively the right of persons for special disability

© БОМБЕРГЕР Інна Леонідівна – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

pension only in case of industrial accidents and occupational diseases.

Key words: *legal regulation, special pension security, disability, the cause of disability.*

Останнім часом у науці права соціального забезпечення спостерігаємо активні наукові пошуки, спрямовані на формування сучасної концепції пенсійних правовідносин. Дослідження правовідносин загальнообов'язкового державного пенсійного страхування стали предметом наукових праць І.В. Оклей, О.В. Горбатенко. Окремі види пенсійного забезпечення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування досліджували Т.В. Кравчук, Ж.А. Дробот, І.Ю. Михайлова. Безпосередньо питанням пенсійного забезпечення по інвалідності в солідарній пенсійній системі України присвячена дисертаційна робота Н.П. Коробенко. Натомість у сфері спеціального пенсійного забезпечення пенсійне забезпечення по інвалідності є предметом дослідження, як правило, лише в межах з'ясування особливостей пенсійного забезпечення окремих категорій працівників. Для прикладу можемо навести праці А.В. Скоробагатька, М.М. Шумила, В.О. Швеця, М.І. Дерев'янка.

Аналізуючи відповідні законодавчі положення, можна констатувати, що правове регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності осіб, для яких законодавством встановлено окремі умови пенсійного забезпечення, є дуже неоднорідним і має суттєві особливості порівняно із солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного забезпечення. З огляду на зазначені обставини назріла нагальна потреба у комплексному дослідженні питань пенсійного забезпечення по інвалідності у сфері спеціального пенсійного забезпечення.

Першою особливістю правового регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності за окремими законодавчими актами є те, що право на пенсію по інвалідності мають не усі інваліди, а лише інваліди I і II груп. Як слушно зауважує А.С. Колотік, спеціальні пенсії по інвалідності не завжди призначаються інвалідам III групи¹. Такі умови пенсійного забезпечення передбачені ч. 6 ст. 37 Закону України «Про державну службу», ч. 9 ст. 50¹ Закону України «Про прокуратуру», абзацом першим ч. 12 ст. 20 Закону України «Про статус народного депутата України». Як відомо, закони України «Про дипломатичну службу» (ст. 40), «Про службу в органах місцевого самоврядування» (ч. 7 ст. 21), «Про судову експертизу» (ч. 2 ст. 18), «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» (ч. 2 ст. 16), Митний кодекс України (ч. 1 ст. 588), постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України» від 13 жовтня 1995 р. № 379/95-ВР (ч. 5 ст. 1.1) передбачають, що пенсійне забезпечення працівників, на яких поширюється чинність зазначених нормативно-правових актів, здійснюється відповідно до Закону України «Про державну службу». Це означає, що зазначене обмеження до них також застосовується.

З цього приводу М.М. Шумило ставить слушне запитання: чому законодавець не передбачає і фактично ігнорує осіб з III групою інвалідності?² Зрозуміло, що наведені законодавчі положення аж ніяк не позбавляють права на пенсію для інвалідів III групи, однак такі особи будуть отримувати пенсію по інвалідності не на умовах, передбачених відповідними спеціальними законами, а на умовах, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Наведені законодавчі положення є тим більше суперечливими з огляду на те,

що інші законодавчі акти, що передбачають право на спеціальне пенсійне забезпечення, закріплюють право на пенсію по інвалідності для усіх інвалідів – I, II і III груп. Наприклад, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (частини 20 і 21 ст. 24) передбачає, що пенсія по інвалідності призначається науковому (науково-педагогічному) працівнику, який визнаний інвалідом I, II і III груп. А у ст. 18 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», яка визначає умови призначення пенсій по інвалідності, хоч прямо і не передбачено право на таку пенсію інвалідів I, II і III груп, але такий висновок випливає із положень ст. 21 цього Закону, яка передбачає розміри пенсій по інвалідності для інвалідів I, II і III груп.

Другою особливістю правового регулювання спеціального пенсійного забезпечення по інвалідності є те, що для виникнення права на спеціальну пенсію по інвалідності недостатньо лише встановлення факту інвалідності як підстави пенсійного забезпечення. Як правило, необхідно є також наявність такої умови, як спеціальний стаж роботи.

У правовому регулюванні питання наявності спеціального стажу роботи для виникнення права на спеціальну пенсію по інвалідності можна виокремити три підходи:

1. Для виникнення права на спеціальну пенсію по інвалідності особі одночасно слід мати спеціальний стаж роботи визначеної тривалості та страховий стаж, встановлений Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Так, відповідно до ч. 6 ст. 37 Закону України «Про державну службу» пенсія по інвалідності у розмірах, передбачених ч. 1 цієї статті, призначається за наявності страхового стажу, встановленого для призначення пенсії по інвалідності відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», особам, визнаним інвалідами I або II групи у період перебування на державній службі, які мають стаж державної служби не менше 10 років, а також особам з числа інвалідів I або II групи незалежно від часу встановлення їм інвалідності, які мають не менше 10 років стажу державної служби на посадах, віднесених до категорій посад державних службовців, якщо безпосередньо перед зверненням за призначенням такої пенсії вони працювали на зазначених посадах. Аналогічні положення знаходимо у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;

2. Для виникнення права на спеціальну пенсію необхідна лише наявність спеціального стажу роботи визначеної законодавством тривалості.

Так, відповідно до ч. 9 ст. 50¹ Закону України «Про прокуратуру» прокурорам і слідчим, що визнані інвалідами I або II групи, призначається пенсія по інвалідності в розмірах, передбачених ч. 1 цієї статті, за наявності стажу роботи в органах прокуратури не менше 10 років;

3. Для виникнення права на спеціальну пенсію презюмується наявність спеціального стажу роботи, але не встановлено його мінімальної тривалості.

Так, відповідно до ч. 12 ст. 20 Закону України «Про статус народного депутата України» після досягнення чоловіками 62 років і жінками – пенсійного віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», та за наявності страхового стажу, необхідного для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, передбаченого абзацом 1 ч. 1 ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а також у

разі визнання інвалідом I або II групи народному депутату призначається пенсія в розмірі 80 відсотків суми місячної заробітної плати працюючого народного депутата з урахуванням всіх доплат та надбавок до посадового окладу, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а до 1 січня 2011 р. – страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Редакцію цього законодавчого положення, на нашу думку, не можна вважати вдалою, оскільки в одному положенні передбачено умови пенсійного забезпечення народного депутата України за віком і по інвалідності. З аналізу цього положення можна зробити висновок, що право на пенсію по інвалідності народного депутата України виникає за наявності хоча б одного дня спеціального стажу роботи, але конкретної тривалості такого стажу закон не визначає.

Аналогічний підхід закладено у законах України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Наступною особливістю інвалідності як підстави спеціального пенсійного забезпечення є причина її настання. В одних випадках законодавство передбачає право на пенсію по інвалідності незалежно від причини її настання. Наприклад, Закон України «Про державну службу» (ч. 6 ст. 37) закріплює правило, згідно з яким пенсія по інвалідності відповідно до цього Закону призначається незалежно від причини інвалідності за умови припинення державної служби.

Натомість в інших законодавчих актах закріплено розмежування умов пенсійного забезпечення залежно від причини інвалідності. Так, відповідно до ст. 20 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» залежно від причини інвалідності інваліди з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом поділяються на такі категорії: а) інваліди війни; б) інші інваліди з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом. За цим Законом такий поділ інвалідів залежно від причини інвалідності впливає на розмір їхньої пенсії.

Подібне правове регулювання передбачає Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Так, відповідно до ч. 20 ст. 24 Закону пенсія по інвалідності внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання, а також унаслідок каліцтва чи захворювання у зв'язку з Чорнобильською катастрофою науковому (науково-педагогічному) працівнику призначається в таких розмірах: інвалідам I групи – 80 відсотків заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника; інвалідам II групи – 60 відсотків заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника; інвалідам III групи – 40 відсотків заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника.

Натомість ч. 21 Закону передбачає, що науковим (науково-педагогічним) працівникам, які визнані інвалідами I, II і III груп, призначається пенсія по інвалідності в розмірі пенсії наукового (науково-педагогічного) працівника незалежно від віку за наявності стажу наукової роботи, передбаченого ч. 2 цієї статті, та страхового стажу, передбаченого ст. 32 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а особам із числа інвалідів з дитинства – незалежно від часу встановлення інвалідності.

Н.М. Хуторян звертає увагу на недосконалість такого законодавчого положення. З цієї частини норми, по-перше, не зрозуміло, про яких наукових працівників – інвалідів ідеться? Про тих, інвалідність, яких настала внаслідок трудового

каліцтва чи професійного захворювання, або каліцтва чи захворювання у зв'язку з Чорнобильською катастрофою? Чи про наукових працівників, які стали інвалідами внаслідок загального захворювання, в тому числі інвалідів з дитинства? Чи про всіх без винятку наукових працівників – інвалідів?³

Погоджуємося із висловленими зауваженнями і вважаємо, що правове регулювання інвалідності як підстави спеціального пенсійного забезпечення в цій частині потребує вдосконалення. Аналізуючи правове регулювання пенсійного забезпечення по інвалідності державних службовців, правильний висновок зробив М.М. Шумило, що обов'язковою умовою цього виду пенсійних правовідносин по інвалідності є причина інвалідності. Вчений пропонує позбавити пільгового правового регулювання державних службовців-інвалідів, інвалідність яких настала внаслідок загального захворювання. Автор виходить з того, що у разі якщо службові обов'язки, покладені на державного службовця, прямо чи опосередковано не є причиною інвалідності, втрати працездатності, то окремого чи спеціального правового статусу державному службовцю надавати недоцільно. У такому випадку державний службовець є суб'єктом пенсійного забезпечення по інвалідності, що регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058-IV⁴. Ця пропозиція, на наш погляд, повинна бути реалізована законодавцем не лише щодо державних службовців, а й щодо усіх інших категорій осіб, які мають право на спеціальну пенсію, оскільки в такому разі буде чітко законодавчо закріплено професійний характер спеціального пенсійного забезпечення.

Ще одна особливість правового регулювання інвалідності як підстави спеціального пенсійного забезпечення пов'язана з часом настання інвалідності. Як правило, право на пенсію по інвалідності за спеціальними законодавчими актами виникає, коли інвалідність настала у період перебування на посаді або виконання роботи, яка дає право на спеціальну пенсію. Однак є і певні винятки. Відповідно до ч. 21 ст. 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» науковим (науково-педагогічним) працівникам із числа інвалідів з дитинства пенсія по інвалідності признається в розмірі пенсії наукового (науково-педагогічного) працівника незалежно від часу встановлення інвалідності. З цього приводу Н.М. Хуторян ставить запитання, чи справедливо це? Відповідь науковця однозначна – ні. Виходить, наприклад, що науковий працівник, який внаслідок загального захворювання став інвалідом за 5 років до пенсійного віку, працюючи на посаді наукового працівника, має право на наукову пенсію за віком при наявності відповідного наукового стажу, а науковий працівник, який став інвалідом внаслідок загального захворювання до прийняття на роботу на посаду наукового працівника і 15 (для жінок) або 20 (для чоловіків) років пропрацював, будучи інвалідом, науковим працівником, права на наукову пенсію до настання пенсійного віку не має. На цій підставі Н.М. Хуторян робить правильний висновок про те, що ця норма є дискримінаційною щодо певної категорії науковців-інвалідів⁵.

По-іншому це питання врегульовано Законом України «Про державну службу». Відповідно до ч. 6 ст. 37 право на пенсію по інвалідності мають право особи, визнані інвалідами I або II групи у період перебування на державній службі, а також особи з числа інвалідів I або II групи незалежно від часу встановлення їм інвалідності, якщо безпосередньо перед зверненням за призначенням такої пенсії вони працювали на зазначених посадах. Отже, за Законом України «Про державну службу» час настання інвалідності не має суттєвого значення. Важливо лише,

щоб особа мала не менше 10 років стажу державної служби.

Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визнає інвалідність підставою спеціального пенсійного забезпечення навіть тоді, коли вона виникла після звільнення зі служби. Так, відповідно до ст. 18 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» пенсії по інвалідності особам, які мають право на пенсію за цим Законом, призначаються в разі, якщо інвалідність настала в період проходження ними служби або не пізніше трьох місяців після звільнення зі служби, або якщо інвалідність настала пізніше тримісячного терміну після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання (травми, поранення, контузії, каліцтва тощо), яке виникло в період проходження військової служби чи під час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і особа, яка має право на пенсію за цим Законом, перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства. Незрозумілим у цьому законодавчому положенні є встановлення саме тримісячного строку, протягом якого інвалідність, яка настала в цей період, буде визнаватися підставою спеціального пенсійного забезпечення за цим Законом. В іншому підхід, закріплений у Законі України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», на нашу думку, є найбільш виваженим.

На цій підставі вважаємо доцільним уніфікувати правове регулювання часу настання інвалідності як підстави спеціального пенсійного забезпечення і закріпити у спеціальних законодавчих актах положення, відповідно до якого особи мають право на пенсію по інвалідності, якщо інвалідність настала у період перебування на службі, зайняття посад чи виконання робіт, які дають право на пенсію за відповідними законами, а також після звільнення зі служби чи припинення виконання робіт, але внаслідок захворювання або травми, які виникли в період проходження служби чи виконання робіт.

Варто також звернути увагу, що в окремих випадках законодавство передбачає обов'язковою умовою виникнення права на пенсію по інвалідності звільнення з роботи або припинення служби, що дає право на таку пенсію. Так, відповідно до Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» встановлено, що пенсія, призначена відповідно до Законів України «Про державну службу», «Про статус народного депутата України», «Про прокуратуру», «Про наукову і науково-технічну діяльність», в період роботи на посадах, які дають право на призначення пенсії в порядку і на умовах, передбачених цими законами, виплачується у розмірі, обчисленому відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а після звільнення з таких посад – у розмірі, обчисленому відповідно до цих законів. Аналогічне положення закріплено в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» щодо щомісячного довічного грошового утримання судді (ч. 5 ст. 138). Аналізуючи правове регулювання пенсійного забезпечення наукових (науково-педагогічних) працівників, Н.М. Хуторян обґрунтовує, що така новела знижує рівень пенсійного забезпечення наукових працівників – пенсіонерів у період їх роботи на наукових посадах⁶.

Крім того, Закон України «Про державну службу» передбачає окреме положення, що стосується обмеження виплати пенсії по інвалідності. Відповідно до ч. 6 ст. 37 Закону, якщо особи, які отримують пенсію по інвалідності за Законом

України «Про державну службу», повертаються на державну службу, виплата пенсії по інвалідності припиняється на період до звільнення з роботи або досягнення ними граничного віку перебування на державній службі. На думку М.М. Шумила, це положення містить суперечність у тому, що фактично воно є завуальованим порушенням права особи на працю, оскільки таких обмежень загальне пенсійне законодавство не містить. Водночас коли наука права соціального забезпечення шукає можливості та механізми працевлаштування інвалідів, повернення їх до нормального життя, Закон України «Про державну службу», навпаки, створює демотиваційні механізми, які не сприяють поверненню до трудової діяльності⁷.

Більше того, положення ч. 7 ст. 37 Закону України «Про державну службу» суперечить ч. 4 ст. 37 цього Закону, яке стосується, на нашу думку, усіх видів пенсій, передбачених Законом України «Про державну службу». Іншими словами, якщо відповідно до положення ч. 4 ст. 37 Закону України «Про державну службу» особа у випадку повернення на роботу після призначення пенсії по інвалідності відповідно до цього Закону зможе отримувати пенсію у розмірі, обчисленому відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне забезпечення», то відповідно до ч. 7 ст. 37 цього Закону виплату пенсії по інвалідності у такому разі їй взагалі буде припинено. З огляду на зазначене пропонуємо внести зміни до Закону України «Про державну службу» і вилучити ч. 7 ст. 37 цього Закону.

Натомість вважаємо, що запроваджена Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» новела, що передбачає обмеження можливості одночасного отримання спеціальної пенсії і заробітної плати на посадах, що дають право на таку пенсію, є позитивною з огляду на те, що спеціальним пенсіям притаманний професійний характер, тобто право на таку пенсію (будь-якого виду) повинно виникати за наявності спеціального стажу визначеної спеціальним законом тривалості й за умови звільнення з роботи або припинення служби, що дає право на таку пенсію. Більше того, вважаємо, що таку умову варто встановити для всіх категорій осіб, які мають право на спеціальну пенсію.

Отже:

1. У сфері спеціального пенсійного забезпечення по інвалідності існує надмірна та необґрунтована диференціація правового регулювання відповідних відносин.

2. З метою закріплення професійного характеру спеціального пенсійного забезпечення пропонуємо закріпити в усіх законодавчих актах, що передбачають окремі умови пенсійного забезпечення по інвалідності, право осіб на пенсію по інвалідності за умови, якщо інвалідність настала внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання. Настання інвалідності внаслідок загального захворювання чи травми, не пов'язаної з виробництвом, повинна бути підставою для пенсійного забезпечення виключно за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

3. Пропонуємо уніфікувати правове регулювання часу настання інвалідності як підстави спеціального пенсійного забезпечення, передбачивши у відповідних законодавчих актах положення, відповідно до якого особи мають право на пенсію по інвалідності, якщо інвалідність настала у період перебування на службі, зайняття посад чи виконання робіт, які дають право на пенсію за відповідними зако-

нами, а також після звільнення зі служби чи припинення виконання робіт, але внаслідок захворювання або травми, які виникли в період проходження служби чи виконання робіт.

4. Запроваджене Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» обмеження можливості одночасного отримання спеціальної пенсії (в тому числі й по інвалідності) і заробітної плати на посадах, що дають право на таку пенсію, є позитивним з огляду на професійний характер таких пенсій. Таке обмеження слід поширити на всі категорії осіб, які мають право на спеціальну пенсію.

1. *Колотік А.С.* Правове регулювання спеціального пенсійного забезпечення в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук / А. С. Колотік. – Х., 2011. – С. 14. 2. *Шумило М.* Пенсійне забезпечення державних службовців: спроба «реформування» / М. Шумило // Право України. – 2012. – № 6. – С. 89. 3. *Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: довідник* / [Н.М. Хуторян, М.М. Шумило, Я.В. Сімутіна [та ін.]; наук. ред. Н.М. Хуторян, М.М. Шумило]. – К.: Юридична думка, 2012. – С. 48. 4. *Шумило М.М.* Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців: монографія / Шумило М.М.– К.: Ніка-Центр, 2010. – С. 244. 5. *Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: довідник* / [Н.М. Хуторян, М.М. Шумило, Я.В. Сімутіна [та ін.]; наук. ред. Н.М. Хуторян, М.М. Шумило]. – С. 48. 6. Там само. – С. 54. 7. *Шумило М.* Пенсійне забезпечення державних службовців: спроба «реформування». – С. 90.

УДК 346.3

В. О. СИНИЦЬКА

ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДОГОВІРНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розглянуто проблематику договірної дисципліни. Висвітлено окремі питання виконання договірних зобов'язань як елемента договірної дисципліни. Проаналізовано чинне законодавство України, яке регулює зобов'язальні відносини. Досліджено питання щодо актуальності та необхідності подальшого вивчення, а також детального дослідження питання дотримання договірної дисципліни. Розкрито багатогранність та перспективний напрям наукового вивчення договірної дисципліни.

Ключові слова: договірна дисципліна, виконання договірних зобов'язань.

Синицкая В.А. Исполнение договорных обязательств как элемент договорной дисциплины

Рассмотрена проблематика договорной дисциплины. Освещены отдельные вопросы исполнения договорного обязательства как элемента договорной дисциплины. Проанализировано действующее законодательство Украины, которое регулирует обязательственные отношения. Исследован вопрос актуальности и необходимости дальнейшего изучения, а также детального исследования вопроса соблюдения договорной дисциплины. Раскрыта многогранность и перспективное направление научного изучения договорной дисциплины.

Ключевые слова: договорная дисциплина, исполнение договорных обязательств.

© СИНИЦЬКА Вікторія Олександрівна – здобувач Інституту держави та права ім. В.М. Корецького НАН України